

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, féliven.
Előfizetési ár: egész évre 80 kor., félévre 40 kor.
Egyes szám ára két korona.

↔ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium. ↔
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Dr. Baltazár Dezső püspök működésének tíz éves fordulója.

A Debreczeni Kálvinisták Templomegyesülete tagjainak körében felmerült az a gondolat, hogy Dezső napjának estvénén szeretetöknek és tisztelőknél nyilvánosan kifejezést adnak püspökünk előtt. Ez az üdvözlési szándék szélesebb mederbe terelődött azzal, hogy ebben az évben töltsön be püspökünk debreczeni lelkipásztorkodásának és püspöki munkálkodásának tizedik esztendőjét. Ennek a ténynek lett a következménye az, hogy előbb csak a kollégium egyes tagozatai kértek alkalmat arra, hogy az üdvözlők sorába állhassanak, később azonban egyre többen és többen jelentkeztek, úgy hogy mire a tisztelgési szándék programmá lett, az ünnepélyes aktuson már 22 testület részéről hangzott el üdvözlő beszéd.

A dísztermet és karzatait zsufozásig megtöltő közönség előtt Szabó Lajos debreczeni énekvezér adta elő az összejövétel célját és ehez képest három tagból álló küldöttség hívta meg a kollégiumi díszterembe püspökünket, akit megérkezésekor a nagy közönség felállással és szívből-lelékből fakadó éljenzéssel fogadott.

Nagy József egyházi főgondnok bensőségteljes és méltóan elismerő üdvözlője után Kiss Ferenc egyházkerületi főjegyző a következőket mondotta:

„Abban a reánk nézve megtisztelő tudatban, hogy egyházkerületünk csaknem egyhangú bizalma következtében jutott Méltóságod a debreczeni egyház, öskollégium s más helyi intézmények vezéri székebe, másfelől az egyetemes egyház hajójának kormányrudja mellé, engedje meg Méltóságod, hogy az ezen bensőséges mai ünnep által érintett összes testületek között mi, a tiszántúli egyházkerület érezzük magunkat Méltóságod közéletéhez legközelebb állóknak, annak a családnak mintegy, mely első sorban örül s jogosult elismerést mondani az Úr kegyelméből elfolyt tíz esztendő naplaji munkája s éjjeli gondja körünkben látható nagy eredményeinek.

Felelősségteljes állásban töltött tíz esztendő olyan stáció, melynél emlékezéssel, hálával s kritikával szokott megállani az érdekelt világ. Minél mélyebben szánt lelkünkben a két előbbi indítás,

annál kevesebb ösztönzést érzünk ez utóbbira, élnek ezzel hivatottak és hivatlanok az elégen túl is. Mivel azonban a mi keresztyén nézőpontunkból a kritika nem lebirálás, hanem megállapítás, e szempontból lehetetlen ez évfordulón két megállapítást nem tennem s ennek kifejezésére éppen ezt a mostani évfordulót látom időszerűnek.

Az egyik az, hogy mi Méltóságodat, — bármily paradoxszonként hangozzék ez a kijelentés, — kisebbnek tartjuk, mint örökös bírái. Ők ugyanis Méltóságodtól tévedhetetlenséget, emberi mérték fölötti meglátásokat, csaknem isteni tökéletességet kívánnak s olyan elővéleménnyel tisztelik meg Méltóságodat, hogy az egyetlen, kiben emberi gyarlóságnak nem szabad, nem lehet találatni; mi ellenben jól emlékezünk Méltóságod kolozsvári püspöki beiktató beszédének vezérgondolatára, mely Pál apostol tétele: Mi is hozzátok hasonló természetű emberek vagyunk (Csel. 14, 15.); mi megengedjük a tévedés lehetőségét, a látásban a homályt, a koncepciókban a végességet, a cselekedetekben a közös emberi vonást, de, s ez másik megállapításom, mi Méltóságodat *így*, feltételezett s megengedett emberi fogyatkozásaival is másoknál, magunknál jobbnak, nagyobbak, egyházi életünkben legkiválóbbnak, közszereplésre leghivatottabbnak, vezérségre legméltóbbnak tartjuk és valljuk s ebben a mi szilárd meggyőződésünkben Méltóságodat ezen a nagy fordulón a múlta nézve mély hálával, a legnagyobb elismeréssel, a jövőt illetően teljes bizodalommal üdvözljük, kérvén Istent, hogy a következő decenniumokra tartsa meg Méltóságodat testi és lelki nagy kiválóságainak, csodálatos munkakészségének teljes birtokában, meleg szívének s józan elméjének felettébb való gazdagságában, hogy egyházkerületünk ügyeit vigye s vezesse továbbra is erőről erőre, diadalról diadalra.

Minthogy pedig e mai ünnep nemcsak jubiláris évforduló, hanem Méltóságod névestéje is, engedje meg nekünk, kiket kedves személyéhez a hivatali s munkatársi kötelekeken kívül a meleg baráti érzés aranyzárai fűznek, annak a forró kívánságnak kifejezését, hogy a jók, tiszták és igazak Istene áldja meg a Méltóságod jó, tiszta és igaz egyéni s családi életét mindkét keze melletti áldása ketős mértékével!

A nagy tetszésnyilvánítás után programmon kívül gróf *Degenfeld* József főgondnokunk mutatott rá arra az egyetértésre, amely a lefolyt tíz esztendő alatt mindenütt érezte gyümölcsöző voltát, ahol mint társelnökök együttműködtek. *Könyves Tóth* Kálmán, mint legidősebb helybeli lelkipásztor a debreczeni református lelkészek részéről, dr. *Pokoly* József rector magnificus a tudományegyetem nevében mondott jelentőségteljes, szép üdvözlő szavakat.

Bensőséges hangjával lebilincseltek a hallgatóságot *Balogh* Istvánné, a Templomegyesület társelnöke eme szavai:

„A szeretet, türelem és béke egyházára váltságos idők következtek. Ismeretlen forrásu hatóerők támadtak fel ellenünk; sokáig elrejtett célok váltak nyílt programmá, suttogó hangok erősödtek viharra s szívünkbe nyilalló fájdalommal hallottunk vádakát, melyek szerint a közelmúlt isten-tagadó idők bűneiért nagy mértékben mienk a felelősség, mert vallásunk nem köti eléggé gúzsba a gondolatot.

Hogy esordultig teljék a keserűség pohara, hittestvéreink közül sokan, akikkel nem régen még együtt munkáltuk áldásos békében egyházunk javait, elfordultak tőlünk s lelkükben nehéz indulatokkal, ajkukon soha nem hallott szörnyű szavakkal fordultak azok ellen, kik a divatos jelszavakkal nem cserélték fel századévek szent hagyományait.

Ebben az itéletidőben, mint viharvert hegyorom, áll szeretett Püspök urunk közöttünk és felettünk. Csapkodja, de fel nem éri és soha el nem boríthatja semmiféle áradat. Hitének s elveinek gránitszikláit, mint áttörhetetlen védőgát állnak ellent a mindent elborítani akaró hullámoknak. Áll, tűr és bizonyára szenved, de megingathatatlan erejében megment egy jobb kor számára, veszendőnek indult pótolhatatlan értékeket.

Mikor püspökségének 10. évfordulója és névnapja alkalmából a debreczeni Kálvinista Templomegyesületi tagok megbízásából mindnyájunk szeretetét és törhetetlen ragaszkodását fejezem ki, kérem a Gondviselőt, hogy szeretett főpásztorunknak tartsa meg testi és lelki épségét hazánk területi és erkölcsi integritásának s egyházunknak védelmére.

E tíz szál rózsa püspökségében eltöltött 10 esztendejének szimboluma; illata és színe ember-társait egyforma szeretettel magához ölelő nemes lelkét, a tövisek pedig az emberek halálját jelképezik.“

Dr. *Lencz* Géza az ORLE nevében beszélt a szeretet és bizodalom hangján, *Jóna* István, a Debreczeni Gazdasági Egyesület elnöke pedig a gazdák részéről szölt így:

„Mi, debreczeni gazdák tisztelötünket, elismerésünket óhajtjuk nyilvánítani Méltóságod 10 éves debreczeni működése alkalmával. Tiszteletet teszünk Méltóságodnak mi, az élet földi magvetői, midőn Méltóságod az egyházfejdelmi méltóság

mellett követve az Írás szavait, elmegy, tanítván minden népeket, magához emeli az eddig lelki gondozás nélkül élő tanyai lakosságot és személyesen példát ad nemcsak lelkésztársainak, de Csonka-Magyarország összes főpapjainak a szeretet ígéinek hirdetésében, a lelki élet magvetésében. Isten óvja, Isten áldja, Isten segítse Méltóságodat apostoli munkájában.“

Az öreg Alma Mater üdvözlötét dr. *Erdős* József kollégiumi igazgató tolmácsolta eképen:

„Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr! Kollégiumunk nevében, melynek szellemi és erkölcsi példás előjárója, úgyszintén a magyar protestáns irodalmi társaság debreczeni körének részéről, melynek lelkes, ügybuzgó védnöke — tisztelettel, bizodalommal és szeretettel üdvözlöm a mai szép emléknep alkalmából.

Az a gyors iramlású tíz esztendő, melyet Méltóságod a tiszántúli református egyházkerület és a kollégium kormányzásának veritékes, de egyzersmind gyönyörűséges munkájában eltölteni hivatva volt: az előbb letűnt idők egy-egy évszázadánál is több és jelentősebb változást, fordulatot és átalakulást mutat föl úgy a statisztikánk, mint a közvetlen tapasztalatunk szerint. Az egyházkerület területe, amely tíz évvel ezelőtt az Aldunától az északkeleti Kárpátok hegláncolatáig, a magyar református keresztyén anyaszentegyház életképességének megannyi hangosan beszélő tanubizony-ságaival ékeskedett: ma már — fájdalom! — fé-lényire összezsugorodottan, névben él csak, többé nincs jelen, mint egységes, egész, ép szervezet. A színmagyar református nép, mely ennek az előbb legerősebb, legnagyobb szuperintendenciának nemzetfenntartó eleme, hitvédelmi erőssége és a haza büszkesége volt: ma már, noha meg nem törve, de siralmasan megfogyatkozva, jajgat és sir elpusztult reményén. És a több százados multú ősi kollégium terebélyes fájának lombzatos koszorú-ját oda ajánlotta az egyházkerület a magyar nemzeti közművelődés oltárára szent áldozatként, amely áldozattétel — emberileg szólván — felülmúl minden véges értelmet és bölcseséget.

Ezen kívül még mennyi elszámlálhatatlan, de általánosn tudva levő egyházi, tanügyi, irodalmi, közjótékony-sági jelentős esemény és mozzanat történt, aminek Méltóságod szemléelő tanúja, nagyobbára pedig döntő tekintélyű résztársa és hathatós munkása volt.

Szerfelett sok színváltozatú és méretileg ki nem fejezhető emléksorozat vonulhat hát el — felhő módjára — a mai napon Méltóságod élénk képzelete előtt. De én azt gondolom, hogy a tíz évről szóló zárszámadáskor, az egyenleg alá bizvást oda írhatja Méltóságod azt a vallomást, hogy az első naptól fogva, amikor Debreczenbe jött és püspöki felelősségteljes szent tisztét megkezdette — szünetlenül az Urban bizott rendületlenül; szolgálván Néki teljes alázatossággal és sokszor könyhullatások és kísértések között, amelyek rajta estek az utána való leselkedéseknek miatta. Semmitől

sem vonogatta magát, ami hasznos és üdvös a lelkekre nézve, hirdetvén bátorsággal az igazságot, a lelkiismereti szabadságot, meg a szeretetet és bizonyosságot tevén a mi Urunkban való hit felől. És mostan is arra kérem, hogy az előtte feltorló akadályokra ügyet sem vetve, sőt az életét sem tekintve drágának, haladjon tovább az Úrtól eléje tűzött szent cél felé és végezze el lelki örömmel a pályafutását és azt a szolgálatot, melyet nyert az Úr Jézustól, hogy bizonyosságot tegyen az Isten kegyelmének evangéliomáról.

Amidőn Kollégiumunk és irodalmi körünk nevében ismételten benső őszinteséggel, bizodalommal és szeretettel üdvözölni szerencsés vagyok, egyúttal szívből kívánom, hogy a békességnek Istene és a világosságoknak Atyja árássa Meltóságod életére és működésére a kegyelem és a lelki-testi áldások bőségét mindenha, hogy még évtizedek láncolatán át hasson, alkosson, gyarapítson református keresztyén anyaszentegyházunk, hazánk, nemzetünk, kulturánk és integritásunk érdekében, áldásosan eredményesen, győzedelmesen dicsőségesen. A jóságos Isten éltesse boldogan kedves családjával együttesen soká, nagyon soká!"

Uray Sándor debreczeni iskolaszéki elnök után Karai Sándor főgimnáziumi igazgató a következőket mondotta:

A hazánkat ért rettenetes sorscsapás földre sújtotta magyar református egyházunkat is. Az ország területének szétdarabolásával református egyházunk teste is többszörösen megcsontult, és — a baj nem járván egyedül — nemzeti társadalmunk belső meghasonlása, lelki megzavarodása református egyházi társadalmunkban is érezteti erőemésztő hatását.

Nemzeti nagy szerencsétlenségek idején a tanácstalan népnek világos látású és erős lelkű vezetőkre van szüksége; olyan férfiakra, akik képesek az elmék homályában világot gyújtani és a szívek megzavarodott érzésére tisztítóan hatni; akik az elalélt tetterőt cselekvő életre tudják ébreszteni és akik e munkájukban a sötétség fiainak elmaradhatatlan támadásaival szemben rendületlenül meg tudnak állani.

Meltóságodnak egész közéleti pályája hangosan beszélő bizonyosság amellet, hogy Meltóságod a magyar református egyháznak a mai súlyos viszonyok között is hivatott és méltó vezére.

Alkotó erejét bizonyítják: az Országos Református Lelkészegyesület, a hajdúböszörményi mintaszerű nevelőintézet, a Debreczeni Kálvinisták Templomegyesülete és az ennek nyomán egymásután keletkező hasonlónemű egyháztársadalmi alakulatok; mellőzve ez alkalommal egyéb alkotásainak felsorolását. A magyar református öntudat felébredésére és a magyar református társadalom megszervezésére senki nem tett Meltóságodnál többet.

Fényes bizonyosságok vannak Meltóságodnak hazafias éleslátása, lelki ereje és erkölcsi bátorsága mellett is. Hogy e bizonyosságok közül csak

nehányat emeljek ki, megemlítem a harctereken a háború idején tett látogatásait, amelyekkel katonáinkat a haza védelmében való kitartásban meg erősíteni igyekezett akkor, amikor másfelől hazájuk iránti hűtlenségre és a fegyver eldobására izgaták őket. Jutalmul meg is kapta ezért a háborús uszító címet.

Amidőn 1918 október végén Budapesten a Nemzeti Tanács megalakult és ezzel állami szervezetünk megbontására az első forradalmi lépés megtörtént, Meltóságod volt az első, aki ez ellen nyíltan állást foglalt. Ugyanis a Meltóságod kezdeményezésére jelent meg Budapesten egyházkerületeink vezérferfiainak nevében az a kiáltvány, amely református társadalmunkat a történelmi törvényes államformához való hűségre intette és a felforgatás munkájában való részvételtől óvta.

Azt mondtam, hogy Meltóságod volt az első, de hozzá kell tennem, hogy az egyetlen is; mert a megindult lavina megállítására irányuló vállalkozásában egészen magára hagyták, sőt a kiáltvány alá írt nevek tulajdonosai közül néhányan utóbb még a nevek aláírását is megtagadták.

Amikor Tisza István meggyilkolásával nemzeti társadalmunk jobb részét a rémület megdermesztette, annyira, hogy a család barátai az özvegynek még csak részvét-levelet sem mertek írni, Meltóságod önként vállalkozott a temetés rendezésére és Főgondnok urunkkal együtt ott volt aköz a néhány bátor férfi között, akik a nemzet nagy halottját utolsó útján, életök veszélyeztetésével, a geszti sírboltba elkísérték.

És amikor látta, hogy a romlás elemi árjával szemben magára hagyatva, ellene immár semmit sem tehet: a gondjaira bízott nagy közérdekekért való felelőssége tudatában, akkor sem állt csendesen félre, mint tették utóbb nagyon hangossá vált kárhóztatói, hanem önmagának megtagadásával alkalmazkodni próbált a megmásíthatatlan viszonyokhoz, nem azért, hogy magát mentse, hanem azért, hogy a felelősségére bízott közérdekekből mentsen annyit, amennyit menteni lehet. Mi, akik e küzdelmének és az ebben kapott sebeinek tanúi vagyunk, tudjuk, hogy hazájához és hitéhez nem vált hűtlenné egy pillanatra sem.

Majd jött a forradalmi lázas állapotnak utolsó, talán már utolsó változata, amely a keresztyénségnek magasztos erkölcsi fogalmát pártpolitikai jelszónak kisajátítván, az ország felépítésének alapjául a fajgyűlöletet proklamálta és az ország felvirágoztatásában elévülhetetlen érdemeket szerzett szabadelvű világnézetet, egy kalap alá fogva a romboló radikálizmussal és kommunizmussal, mint az összeomlás eredeti kufejét, átok alá helyezte.

Meltóságod, minden üldöztetése mellett is, ezzel az áramlattal szemben is állhatatosan megmaradt a reformációnak az evangéliomon alapuló tiszta és józan liberalizmusa mellett és az ember-társi gyűlölet vak és vad lármájában is bátran és következetesen hirdette és hirdeti az erkölcsi érte-

lemben vett keresztyénségnek legfőbb elvét és parancsolatát: a felebaráti szeretetet.

Ha a magyar kálvinizmus ebből a válságból történelmi hagyományainak és erkölcsi értékeinek épségével kerül ki, ennek érdeme első sorban Méltóságodat fogja illetni.

És hogy szava nem a pusztában kiáltó szó, hogy mind többen és többen megértik, hogy a felépülés csak ezen az alapon, a minden-erőt egyesítő krisztusi szeretet alapján lehetséges: az országos jeleken kívül mutatja lelkeszi szolgálatai alkalmával a templom zsúfoltsága, mutatja híveinek minden alkalommal megnyilvánuló ragaszkodása, mutatja ez az örömnép is, amelyet tisztelői püspökké avatásának tizedik évfordulója alkalmából rendeztek.

A gimnáziumi tanári kar nevében, amely egészében véve ma is százados hagyományai szellemében tölti be nevelői hivatását, mely tisztelettel, meleg szeretettel és azzal a hő óhajással köszöntöm Méltóságodat, hogy a jó Isten, megtartva Méltóságod mellett tapasztalatban gazdag, bölcs Főgondnok urunkat és megáldva Méltóságodat családi életében is, adjon Méltóságodnak hazafias és evangéliumi küldetése betöltéséhez erőt és hosszú, boldog életet.

Dr. Veress István igazgató a tanítóképző, Nagy Gyula igazgató a tanítóképző-intézet részéről beszéltek nagyon szépen, míg a leányközépiskola tiszteletét Konecz Aurélné igazgató tolmácsolta:

„Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Én a leányközépiskola leányi üdvözlét tolmácsolom főtisztiszteletű és méltóságos Püspök úr névnapján és püspöki munkássága tizedik évfordulóján.

Ez a leányi üdvözlét méltán fakadhat szívünk legbelsejéből és a szó igazi értelmében lehet leányi, telve gyermeki ragaszkodással és bensőséges szeretettel a főtiszteletű Püspök úr iránt, — mert hiszen főtiszteletű Püspök úrnak egyik felbecsülhetetlen műve és püspöki munkásságának egyik maradandó alkotása éppen a mi leánygimnáziumunk megteremtése.

Főtiszteletű Püspök úr értette meg és váltotta valóra a mi régi vágyainkat és óhajásainkat a nőnevelés színvonalának emelésére és fejlesztésére — és a nő inferioritásának megszüntetésére, midőn mindjárt magas állásának elfoglalása után egy tervezet kidolgozására utasított, melynek alapján a leánygimnázium létesítését elhatározta.

És a leánygimnázium fennáll és folytatja áldásos működését s ebben az évben már az ötödik generációt bocsátja szárnyra. A debreczeni leányok mint orvosok, tanárok, gyógyszerészek fognak elhelyezkedni — már részben e tanév végén is — a társadalomban s hisszük, hogy dísz hoznak az iskolára és Méltóságodra, ezen magasabb intézmény megteremtőjére.

Ezért áll a leányközépiskola különös meghatottsággal Méltóságod előtt és óhajlja kifejezni gyermeki jókívánatait.

Isten áldását kérjük a főtiszteletű Püspök úr

életére és működésére. Kérjük a Mindenhatót hogy tartsa meg testének, lelkének kivételes, büszke erejét, hogy még hosszú időn át lehessen egyházunk kőoszlopa és világítótornya, honnan az irányt és a fényt nyerjük a helyes és biztos pályára.

Én is hoztam rózsákat a Méltóságos urnak, — a leányközépiskola rózsáit — de ezeknek nincsen tövise. Gyöngéd leánykezek tördelték le róluk az összes tüskéket azzal a jelképes óhajással: vajha Méltóságod nehéz pályáján és életcsatái közt gyöngéd női kezek mindig begyógyítanák a sebeiket, melyeket az igazi férfi az elvek harcában se nem félhet, se ki nem kerülhet.

A mi szíveink és kezeink mindig készek lesznek a sebek kötözésére és gyógyítására.

Arra kérjük Méltóságodat, tekintse a mi leányközépiskolánkat pihenő helynek, egy második családi tűzhelynek, hol nyugalmat és üdülést találhat néhány óráckára legalább minden esztendőben.

És kérjük Méltóságodat, tekintsen továbbra is atyai indulattal a mi kedves iskolánkra, mint ahogyan ezt ez előtt tíz esztendővel megígérte, mikor szerencsések voltunk iskolánkban üdvözölhetni püspökké választása alkalmából.

Tanárcarunk nevében mély tisztelettel üdvözölöm Méltóságodat és növendékeink nevében hódolattal nyújtom át ezt a néhány illatozó, üde rózsaszálat, mely hü és igaz ragaszkodásunkat tolmácsolja.

Isten áldását kérem a Püspök úrra.

Konrád Teréz igazgató a református polgári leányiskola, Hatvani József igazgató a református tanító testület, Kovács János vallásánár a vallás-tanító lelkészek és segédlelkészek, Nagy István vallásánár a Konfirmált Leányszövetség, Varga Lajos elnök az Ipartestület, Gyűlészi István kollégiumi szenior a főiskola ifjusága, Rásky András énekkari jegyző a Kántus, Széll János a budapesti Bethlen Gábor-kör titkára a protestáns főiskolai hallgatók kongresszusa és Sinay Károly törvényszéki bíró a volt tanulótársak nevében üdvözölték jubiláns püspökünket.

Dr. Baltazár Dezső püspökünk az elhangzott üdvözlőkre általános figyelem és több ízben megnyilvánult tetszésnyilvánítás közepett a következőleg válaszolt:

„Kedves Közönség! Lelkem teljességéből szól a szám, amikor hálás köszönetet mondok a felém áradó szeretetért. Az igénytelen egyéniségemnek jutott tisztességadás szép formáiból és gazdag bensőségéből a szeretetet ragadom meg, ezt helyezem legmagasabbra, legelső helyre; mert a szeretet főképen az, amiben a földi boldogság biztosítékai rejlenek. A szeretet építi meg teherbíróvá, edzi meg viharállóvá, erősíti bántalomtűrővé és magasztatja fel sebegeknek dicsekedő hordozójává az embert.

Teherből, viharból, bántalomból és sebekből nekem bőven mért az élet. És hogy a próbáltások bősége mellett sem ingadozott meg bennem a lélek és nem háborodott meg a nyugalom: annak okát abban látom, hogy az egész életemet

magam is alátámasztottam embertársaim iránt változatlanul buzgó, és ellenségeimnek is megbocsátó szeretettel és hogy viszontvaló szolgálatul nyertem is embertársaimtól annyi szeretetet, amennyi még mindig felülhaladta azt, amit megérdemeltem.

Kora ifjúságomtól fogva jóformán mindig elsőségekben, vezérségekben forgolódtam. Legkisebb voltam testvéreim között. Mégis azt kellett éreznem, hogy a nagyobbak én reám néznek, én reám hallgatnak. Így volt tanulói pályám folyamán is. Tartózkodó, visszahúzódó voltam; de mindig előre hívtak. Közéleti pályafutásom során is mindig megelőzte feljebb, magasabbra elhivatásom a szokás szerint rendeltetett időt.

Valamint az én Urammal és Isteneimmel kora gyermekségemtől fogva hálaadásban és kérésben szüntelen társalogtam; aként nem volt nap, hogy magamat is meg ne vizsgáltam, meg ne mértem volna úgy a tökéletesség mérlegén, mint azon a mérlegen, amelyiken földi hivatásom súlya és erőim próbálnának egyensúlyozódni. Amott teljesen, emitt kevésbé; de még mindig nagyon kedvezőtlenül ütött ki a mérés. De jól volt ez így. Isten előtt így tudtam teljesen alávetőssé válni és így nyerni valami engesztelhetetlen ösztönt, ami állandó, szakadatlan, izzó munkába hajtotta minden időmet, minden erőmet. Törekedtem megszolgálni nagy terhek hűségese vitelével azt a bizalmat, amellyel érdemtelen létemre elém jöttek az emberek.

Azok, akik látják életem folyását: bizonyosságot tehetnek afelől, hogy semmitől sem vonogattam magamat, ami a reám bízottaknak hasznokra való, sőt kerestem a munkát, vállaltam a terhet; lefoglaltam magamnak a küzdést és szerettem, ha az én testem fogja fel és gyűjti össze a nyilakat, amelyeket tüzesen és mérgezve lönek minden tábor felé, ahol örök igazságok szent sátorát őrzik szabadságban, világosságban és szeretetben.

Hogy tiz esztendő püspöki és debreczeni lelkipásztori hivatalom folyamán miként forgolódtam: annak a bírója nem én vagyok. Egyet azonban megállapíthatok és ez az, hogy az igyekezet megvolt bennem halálig hűségese lenni azokhoz, amiket fogadtam. Az Úr Jézus méltónak tartott arra, hogy sok háborúságok, szenvedések és halálveszedelmek között is megbizonyíthassam hűségemet.

Egy világháború, két forradalom, egy ellenséges megszállás és újra egy forradalom borzalmi, veszedelmei, nehézségei és akadályai torlódtak reá kötelességeimnek még békés időkben is alig elbirható tömegeire. Nem igaz ember az, aki az ilyen idők-beli vezért rendes idők mértéke szerint ítéli. Kinek az ereje foghatná be úgy a világ viharzásának tömérdekségét, hogy ki ne hullana belőle valami? Akik semmit sem cselekedtek, mikor az árvíz és szélvész jött, hanem könnyű rúthákban, óvatosság felházaiban éltek: azok nem lehetnek bírái a viharvert hajó kormányosának.

De akárhogy örvénylett és rengett, düledezett, szakadozott és égett is nagy változások gyors

futásában, forgatagában körültem a világ: a talpamat nem vettem le a szegelet körül, amely Jézus; akiért az életem is mindig kész áldozat. Nem tettem le kezemből a szent tekeréseket, amelyek magyar hazám és magyar kálvinista egyházam igazságaival, jogaival, törvényeivel, hagyományával vannak tele írva és átítatva, átdicsőítve az általános emberszeretet és szabadság diadalra eljegyzett szellemétől.

E miatt a hajthatatlanság miatt lettem botránkozásnak köve és megütközésnek sziklája. Az emberi irányok játékának, divatjának nem adom oda soha azt a bizományt, amit nekem a tiszántúli egyházkerület, mint püspöknek, a debreczeni kálvinista egyház, mint lelkipásztornak kezébe lett. Abból a szellemi hagyatékból, amit ez a két hatalmas testület képvisel, elidegeníteni, eladni, megváltoztatni, elvesztegetni valót nem ismerek. Még ha a kezemet levágnák, a testemet megölnék; a lelkemmel, a haló porommal is átölelném és megvédeném.

Meg vagyok győződve róla, hogy ha az evangélium igazságaihoz, kálvinista egyházunk ezekből folyó hitelveihez, jogaihoz, szabadságaihoz, a magyar nemzet államalkotó és fenntartó, fejlesztő és felvirágoztató szelleméhez: a szabadsághoz, felvilágosodottsághoz, emberszeretethez, békés, tisztos polgárosultsághoz tovább is ragaszkodom: akkor még tovább is tehetek, Isten segédelmével, nemcsak egyházamnak, de hazámnak is hasznos szolgálatot. Én más útra lépni nem tudok; de nem is akarok. Inkább áldozzanak fel engem, mint én áldozzam fel az igazságokat.

Szeretettel kérem minden jók együttes segítségét ennek az útnak egyengetéséhez, járásához, mert ennek a végén áll a tiszta evangéliumnak és a magyar nemzeti eszmének diadaloszlopa.

Az ünnepélyes aktust a Városi Dalegylet jubiláris énekszámá nyitotta meg és a Kálvin Dalárda alkalmi éneke rekesztette be.

Ez az ünnepélyes aktus fényesen igazolta a társadalom különböző rétegeiben gyökerező azt a szeretetet, amely püspökünket méltán övezi körül.

Egyház

A debreczeni egyházmegye tavaszi közgyűlése.

A debreczeni egyházmegye f. hó 19-én tartotta tavaszi közgyűlését, amelyen történt az új esperes, F. Varga Lajos ünnepélyes beiktatása. Erről a nevezetes eseményről Lapunk múlt számában már megemlékeztünk.

A beiktatás után a közgyűlés kegyelettel emlékezett meg Szabó Imre sárrétudvari lelkipásztor, Imre Gusztáv nagybajomi ny. tanító, Rác Géza, Babós László és Varga József derecskei tanítók elhunytáról, akik közül az utóbbiak hárman háborúban haltak hősi halált.

Baja Mihály debreczeni és Barabás Samu kabai lelkipásztorok s Bányai Mária berettyóújfalui polgári leányiskolai tanárnő megerősítették. Esküt tettek, mint újonnan választott tanítók: Szakács Andor mikepéresi, Varga Árpád bihartordai, Nagy József, Egeresi Gyula derecskei és Salánki Ferenc berettyóújfalui tanítók. Egyházkerületi képviselőkül lelkészi részről Szele György, Miskolczi László rendes, Veress Bálint pót, világi részről Kulin Imre, Kesserű Lajos rendes, Sinka Sándor póttagokul küldettek ki. A berettyóújfalui polgári leányiskola igazgatótanácsába Ferenczy Károly bihartordai lelkipásztor választatott meg. A közgyűlés örömmel értesült arról, hogy egyházlátogatás alkalmával az egyházlátogatók a vizsgálat alatt levő egyházakban istentiszteletet tartanak.

A közgyűlés Hajdu és Bihar vármegye alispáni hivatalait jegyzőkönyvi kivonaton megkeresi és felkéri, hogy a vasárnapi munkaszünet megtartása érdekében kiadott miniszteri rendelet megtartását ellenőriztesse.

A berettyóújfalui polgári leányiskola szabályrendeletét úgy módosította a közgyűlés, hogy Bihar vármegye is küldjön egy református tagot az igazgatótanácsba annál a szoros viszonynál fogva is, amelybe az intézet jutott Bihar vármegyével. Bihar vm. az eddigi 1000 korona évi segélyét 10,000 koronára emelte. A leányiskola 1921—22. évi költségvetése 84 ezer korona bevétellel és kiadással megerősített. Örvedetes tudomásul szolgált, hogy Debreczenben megindult a hitélet fejlesztése, valamint az, hogy Bence Péter derecskei tanító betöltötte egyházi jegyzőségének 25. évét. A közgyűlés több egyház alapító levelét erősítette meg és kölesön vételét s pótadókivetését engedélyezte. Az 55 tárggyal megállapított tárgysorozatot fél kettőre tárgyalták le. **D—o.**

Közélet

Protestáns diákkongresszus Debreczenben.

A budapesti egyetemi hallgatók Bethlen Gábor-Köre május 21. és 22. napjain Debreczenben időzött s szombaton budapesti művészek közreműködésével nagyszabású hangversenyt rendeztek, vasárnap pedig ülést tartottak.

A hangversenyen Bakó László Bethlen-köri elnök eszméltető megnyitója után egyformán művészi és elragadó volt Jászai Mari, a Nemzeti Színház örökös tagja szavalata, Venczell Béla operaházi tag szóló éneke, Némethy Ferenc hegedűművész és dr. Kárpáthy Ernő gitárművész számai és Goda Gizella operaházi tag énekszólója. Az estélyen dr. Révész Imre tartott tartalmas előadást „Bethlen lelke a debreczeni egyetemen” címmel.

A megértő közönség minden számot nagy tetszéssel fogadott s a művészeket kitartó tapsaival többszöri ujrázásra bírta.

Vasárnap délelőtt a templomokban alkalmi istentisztelet volt. A Nagytemplomban dr. Baltazár Dezső püspökünk mondott hatalmas, remek beszédet.

Istentisztelet után a kollégiumi oratoriumban megkezdődött a kongresszus, amely a megnyitás után tisztelettel üdvözölte püspökünket, aki meleg szavakkal válaszolt. Ezután dr. Tankó Béla egyetemi tanár tartott alapos bölcseleti előadást a keresztyén világnézetéről.

A gyűlés délután 7 órakor folytatódott tovább, amikor is Victor János lelkész az egyén újjászületéséről beszélt meggyőző erővel, majd pedig Széll Jenő joghallgató és Nagy Lajos esküdtfelügyelő tartottak előadást.

A kongresszus határozatilag kimondotta, hogy a protestantizmus alapjául szolgáló szabadsághoz ragaszkodik, a keresztyén világnézetet ismeri el olyannak, amelyen hazánk boldogsága felépülhet. E fundamentomon hajlandó együttműködni a különböző felekezetek ifjúságával a teljes viszonyosság alapján. A kongresszus üdvözlő táviratot küldött a kormányzónak, a kormánynak, a nemzetgyűlésnek, a református és evangélikus egyházkerületek elnökségének s az Esztergomban éppen együtt ülésező római katolikus egyetemi ifjúságnak.

A magyarországi főiskolák és egyetemek protestáns ifjainak e tömörülése kétségen kívül jelentős és örvedetes esemény, amely meg fogja teremni gyümölcsét egyházunk és hazánk javára.

Irodalom

A debreczeni kollégiumi anyakönyvtár theologiai és általában tudományos ritkaságairól.

A kollégiumi anyakönyvtárnak, mint református egyházi alapításnak különleges értékét megszabja az is, hogy benne a reformátorok és előreformátorok művei igen jelentős percentben első, főkiadásaikban vannak képviselve. Azok a hithősök, kik életüket szentelték a reformáció hazai meggyökereztetésének, azok a tanítók, kik annyi buzgósággal és lelkesedéssel szolgálták a protestantizmus nagy ügyét, azok a tudósok, kik értelmük világosságát adták az igazság küzdelmébe s azok a boldog ifjak, kik a coetusok megbizottjaiként a nemzeti tragédiák meg-megújuló gyásza közepett is hivatásuk és céljaik tiszta ismeretében vidáman mentek tanulni külföldi akadémiákra — mindent megtettek arra nézve, hogy a reformációval kapcsolatos iratok lehetőleg az első kiadásban és teljességben jussanak a debreczeni schola birtokába. E körülménynek tulajdonítható az, hogy Luther, Zwingli, Kálvin, Melancthon, Bullinger, Beza, Oecolampadius, Erasmus, Hus stb. írataiból a legelső kiadások egész tömege van meg könyvtárunkban s a reformációra vonatkozó írások terén hazai könyvtár ma nem tud versenyezni a debre-

czeni kollégiumi anyakönyvtárral. Csak néhány rövid szemelvényt idevonatkozólag: Melanchthon Loci communes-ének, ennek a nagyfontosságú hittani íratnak megvan könyvtárunkban az editio princeps után két évvel később, 1523-ból kelt kiadása; Luther felelete a pápai átokbullára 1520-ból a kiátkozott hittételek újra megerősítése formájában; a Luther és Eck János között lefolyt vita eredeti okmányai; Zwingli egyik nagyfontosságú írása az úrvacsora kérdéséről; Kálvin bibliai commentárjai s kisebb íratok; az ágostai hitvallás első eredeti kiadása 1530-ból; a berni városi tanács által végrehajtott berni reformáció 1530-ból kelt leírása stb. A Kálvin Institutiójának első, főkiadása ugyan hiányzik könyvtárunkból, úgyszintén a Luther bibliafordításának első kiadása is, de megvan az Institutió 1568. genfi és a lutheri német biblia 1567-iki kiadása. E két mű ritkaságára jellemző különben, hogy egyetlen egy hazai könyvtárunkban sem található meg. Amintegy a Luther bibliafordítását helyettesítő, a legreggibi német újszövetségi átültetésünk, az incunabulumoktól eltekintve, 1524-ből való, strassburgi termék, folió alakú s gyönyörűen illusztrált kiadás; teljes német bibliafordításunk pedig 1540-ből ered.

A reformáció által megélt eredeti bibliai nyelv tanulmányozás iránti hazai és debreczeni érdeklődésre jellemző, hogy az újszövetség legreggibi görög nyelvű kiadása, mellyel könyvtárunk rendelkezik, 1524-ből való s csak 8 évvel későbbi az Erasmus-féle, editio princepsnél; első héber bibliánk pedig 1534-ből származik s a híres Sebastian Müller tudós munkája, gyümölcse. A három nagy polyglotta biblia kiadás közül megvan a legújabb és a legjobb, a Brian Walton által szerkesztett londoni polyglotta, a hozzá kapcsolódó Castellus-féle két kötetes szótárral együtt s ma egész vagyont jelent ennek a nagyszerű műnek a szerencsés birtoklása is. Híres biblia kiadásaink sorozata egyébként is oly teljes s oly ékes tanúbizonyosság theologusaink tudós készültsége és mindenre kiterjedő érdeklődése mellett, hogy csodálkozással kell kalapot emelnünk hivatásérzetük szédítő mélysége s kötelességtudásuk szinte átpillantathatlan magassága előtt.

És a tudományos érdeklődésnek ez a rendkívüli foka nemcsak a theol. irodalom termékeinek semmi kívánni valót fenn nem hagyó lelkiismeretes összegyűjtésében jelentkezik, hanem kifejezést nyer a tudomány más ágazatai odaadó felkarolásában is. Például földrajzi térképgyűjteményünk oly gazdag és oly értékes, hogy szakember hozzáértő megállapítása szerint, más hazai könyvtár aligha rendelkezik ily becses és pótolhatatlan gyűjteménnyel. Nagy a botanika köréből kiadott herbariumaink s általában egyéb illusztrációs műveink száma is, amelyeknek sorából csak egyet említek meg, névszerint a világhírű német festőnek és rézmetszőnek, Dürer Albrechtnek egy kötetbe foglalt, három esztétika-kritikai tanulmányát, mindháromat első, eredeti kiadásban, a nagy művész által tervezett eredeti, művészi kötessel s

a tulajdonosnak, egy ismert történeti személyiségnek Dürer készítette rézmetszet arcképével.

A debreczeni kollégium mindenkori tanárainak ritka tudományos készültségére vall, hogy exoticumok: keleti ritkaságok is jelentékeny mennyiségben kerültek könyvtárunkba: syr, arab, arab, egyiptomi, assyr-babyloni írásaink és nyomtatványaink száma a legrégebb időtől, a tudomány fejlődés mértéke szerint, egészen a legújabb időkig fokozódóan gyarapodott; van héber tóra tekeresünk, mexikói ősnaptárunk, pálmafa levélre nyomtatott chinai vallásos könyvünk, 34 drb. török — részben nyomtatott, részben codex — írásunk s a bibliának 82-féle exotikus nyelvű fordítása.

Dr. Varga Zsigmond.

Halottaink

Kiss Károly, a kollégiumi könyvtárnak mindenki által jól ismert, szeretett és nagyrabecsült „Károly bácsi”-ja folyó hó 26. napján reggel fél órai szenvedés után jobblétre szenderült. Huszonöt évig volt a nagykönyvtárnak hűséges alkalmazottja, majd altisztje. Diákok és professzorok egyaránt csodálták nagy bibliografiai tudását s az anyakönyvtár közel kétszáz ezernyi kötete között való tájékozódottságát. Sok idő fog elmúlni, míg megszokjuk, hogy szolgálatkész becsületes alakját nem látjuk többé a könyves polcok előtt. Temetése 27-én délután volt, amikor is dr. Varga Zsigmond könyvtár-igazgató mondott megható imádságot s a kegyelet nemes érzésétől indított kántus énekelt szomorúan, bánatosan. Nagyrabecsülői koszorú-megváltás címen árván maradt családja számára gyűjtöttek kegyeletük jeléül.

Legyen áldott emlékezete!

Különfélék

Theologusok és tanítóképző-intézeti hallgatók. Az a szép kezdeményezés, amelyet a lelkészképző és tanítóképző intézetek igazgatói megkezdettek f. hó 23-án folytatódott azzal, hogy este félnyolckor az oratóriumban Ury Ferenc hittanhallgató felolvasást tartott „A lelkipásztor és a tanító” címmel a lelkész, Tálay János tanítóképezdész pedig ugyanerről a tanító szempontjából. Több talpraesett és megszívlelésre méltó hozzászólás után dr. Veress István tanítóképző-intézeti igazgató mutatott rá gazdag tapasztalatából vett megvilágításokkal azokra az akadályokra, amelyek a lelkipásztort és tanítót egymástól eltávolítják, egyszersmind megmutatta a módokat, amelyekkel ez akadályok elháríthatók. A lelkészképző-intézeti igazgató záró beszéde után közének rekesztette be a szép eredményekkel biztató vállalkozás eme kezdő gyűlését.

Magyar-Svéd Társaság alakult Budapesten a két nemzet között való barátságos viszony ápolására.

Pályázat.

A keregy református egyház pályázatot hirdet a főgimnáziumi énektanári és segédkantori állásra.

Ez állás javadalma:

a) az énektanári szolgálatért a főgimnáziumi pénztárból évi 1600 korona negyedévi részletekben;

b) a segédkantori szolgálatért az egyház pénztárból évi 1200 korona havi előleges részletekben. Ugyancsak az egyháztól 6 kat. hold bócsai föld és 21 kat. hold legelőosztású föld haszonélvezete. Az egyház épületében lakásul egy kis szoba, butorzat nélkül, fűtéssel, a javadalmas személyi használatához kötötten.

Az általa végzett temetések utáni stóla-jövedelem.

Kötelességei:

A főgimnáziumban az énektanítás ellátása, az összhangzatos éneknek és a zenekörnek vezetése.

Az egyháznál, mint segédkantornak, a megállapított szolgálati szabályzat szerinti munkakör betöltése.

Pályázni akarók egészségi állapotukat, képzettségüket, a forradalom alatti magatartásukat, katonai szolgálatukat igazoló okmányukat június 16-ig alulírottához küldjék be. Csak azok pályázzanak, akiknek zenei tudásuk mellett szép, erős hangjuk van.

A választást az egyháztanács azok közül fogja megejteni, akik június 22-én reggel 9 órakor a próbaéneklésen megjelennek. Az egyház semmiféle útiköltséget nem térít meg.

Az állás szept. 1-én elfoglalandó.

Keregy, 1921 május 21.

Török Vince,

református lelkész.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni református egyház pályázatot hirdet a halálozás és lemondás folytán megüresedett Fűvészkert-utcai, Ispotály-telepi, Pacsirta-utcai, Nyilas-telepi öt férfi és a Csapó-kerti egy tanítónői állásra.

1. *Fizetés az egyház pénztárból:* a Fűvészkert-utcai tanítói állásnál 1200 K törzsfizetés és 20 K kertválság. Az Ispotály-telepen levő egyik tanítói állásnál 100 K és 20 K kertválság, a másiknál 1200 K és 20 kertválság. A Pacsirta-utcai tanítói állásnál 1200 K törzsfizetés és 65 K fapénz. A Nyilastelepi állásnál 1200 K és 65 K fapénz és végül a Csapókerti tanítónői állásnál 800 K törzsfizetés, 65 K fapénz és 20 K kertválság.

2. *Fizetéskiegészítő államsegély* az 1920. évi I-ső t.-c. által hatályban hagyott VIII. néptörvény alapján, továbbá az állam által biztosított családi pótlék, háborús és drágasági segély.

3. *Lakbér* az 1913. XV. (tizenötödik) t.-c. 5. §. III. számn rovata szerint azon fizetési osztálynak megfelelően, amelybe a fenti néptörvény

vonatkozó intézkedése alapján sorozva van és 35%-os lakbérpótlék.

Kötelesség. Egy vagy két osztály, rendkívüli esetekben több osztály tanítása a tiszántúli református egyházkerület által megállapított tanterv szerint. (Leányok tanítója csak nős ember lehet; vagy ha nem az, egy év leforgása alatt megnősülni tartozik s osztályában a női kézimunka tanítására vagy taníttatására is köteleztetik.)

A pályázati kérvényhez csatolandók: a) keresztlevél, b) oklevél, c) időrendben esperesileg megerősített szolgálati-bizonyítvány, d) a proletárdiktatura és az oláh uralom alatt tanúsított magaviseletről hatósági igazolvány, e) legújabb keletű orvosi bizonyítvány.

Az állam vagy más hitfelekezet tanítóképezdéiben nyert oklevél mellett a vallástanból és az egyházi éneklésből s ezek tanítási módszertanából valamelyik református egyházkerület tanítóképesítő-bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok az 1921. év június hó 30. napjának délután 5 órájáig, *Uray Sándor* iskolaszéki elnökhöz (Kossuth-u. 75. sz.) küldendők vagy adandók be. Menekült tanítók pályázatai megfelelő figyelemben részesülnek.

A megválasztott tanító az iskolaszéki elnök által megjelölendő állomását 1921 szeptember 1-én elfoglalni köteles s a debreczeni ref. tanítók segélyegyletének kötelezett tagja. Okmányokkal igazolt költözködési költség 1000 koronáig megtérítetik.

Debreczen, 1921 május hó 23.

Márk Endre,
főgondnok h.

Dr. Baltazár Dezső,
lelkészelnök.

Debreczen szab. kir. város és a Tiszántúli Református Egyházkerület tulajdonát képező

„Méliusz” könyvkereskedésben,

Debreczen, Ferencz József-út (Piac-u.) 26.

a következő vizsgai jutalomkönyvek kaphatók:

Kőrösi Kálmán: Hit és Haza.

(Költemények.) Ára . . . 11.50 K

Térey Sándor: Feltámadás. (Irredenta költemények.) Ára . 14.— K

Mezey Sándor: Szegény Magyarország. (Költemények.) Ára . 17.— K

Petőfi Sándor: Legszebb költeményei. Ára . . . 17.— K

Takács Imre: Édes hazánk területi épségeért. (Ima és hazafias költemények.) Ára . . 7.— K

A rendelés összegének előzetes beküldése mellett a könyvek bérmentve küldetnek meg.